

# شوهر آهو خانم



مؤسسه انتشارات نگاه

تأسیس ۱۳۵۲

افغانی، علی محمد، ۱۳۰۴ -  
شوهر آهو خامن /علی محمد افغانی،  
تهران: مؤسسه انتشارات نگاه، ۱۳۸۸.  
۸۰۰ ص.

ISBN: 978-964-351-110-4

فهرستنویسی قبلی.  
فهرستنویسی براساس اطلاعات فیبا.  
دادستانهای فارسی-قرن ۱۴.  
۱۳۷۲ ش ۷۳/۷۶۵۳ PIR۷۹۵۳/۱۳۷۲  
شماره کتابشناسی ملی: ۹۱۴-۹۷۲  
۳۶۷۸/۵۸۱۳

## شوهر آهو خامن علی محمد افغانی

چاپ سیام: بهمن ۱۳۹۷ طرح جلد: پرویز بیاف  
حروف نگار: اکرم زنوبی؛ لیتوگرافی: اطلس چاپ؛ چاپخانه: رامین  
صحافی: گلستان؛ شمارگان: ۲۰۰۰ نسخه  
شابک: ۹۷۸-۱۱۰-۴۳۵۱-۹۶۴-۲  
حق چاپ محفوظ است.

## مؤسسه انتشارات نگاه

(تأسیس ۱۳۵۲)

### دفتر مرکزی:

دفتر مرکزی: انقلاب، خ. شهدای زاندرمری، بین خ. فخر رازی و خ. دانشگاه، پ. ۶۲  
طبقه ۵ تلفن: ۰۱۲-۶۶۹۷۵۷۱۱-۰۷، ۰۶۶۴۸-۳۷۷-۸، ۰۶۶۴۶۶۹۴۰، تلکس: ۰۶۶۱۷۵۷۰-۷  
[www.negahpub.com](http://www.negahpub.com) [info@negahpub.com](mailto:info@negahpub.com)

Email: [negahpublisher@yahoo.com](mailto:negahpublisher@yahoo.com)

Instagram: [instagram.com/negahpub](https://instagram.com/negahpub)

Telegram: [telegram.me/newsnegahpub](https://telegram.me/newsnegahpub)

شوهر آهو خاتم به شهادت شماری از مستقدان یکی از بهترین رمان‌های فارسی در شخص سال اخیر است. این کتاب در سال ۱۳۴۰ با سرمایه مؤلف چاپ، منتشر و در آنده‌گزمانی تایاب شد. چاپ‌های دوم تا نهم کتاب با تیراژ وسیع به همت آقای عبدالرحیم جعفری (انتشارات امیرکبیر) منتشر شدوا کنون چاپ سیام این اثر با وفاداری به نسخه دست‌نوخوده چاپ اول آن به علاقمندان تقدیم می‌شود.

مؤسسه انتشارات نگاه

علیرضا رئیس‌دانایی

زمستان ۷۲

تصویر علی محمد افغانی در جوانی، هنگامی که کتاب شوهر آهو خانم را می نوشت.



هدیه از آب‌گذشته‌ای تقدیم به مادرم به خاطر دردها، داغ‌ها، مصیبت‌ها  
و بالآخره هجران‌هایش.

مهرماه ۱۳۳۸ خورشیدی  
علی محمد افغانی



## مختصری از گفته‌های صاحب نظران و منتقدان درباره این کتاب:

آقای نجف دریابندری در مجله سخن دوره دوازدهم شماره ۸ آذرماه ۱۳۴۰ نویسنده در این داستان از زندگی مردم عادی اجتماع ما، تراژدی عمیق پدید آورده و صحنه‌هایی پرداخته است که انسان را به یاد صحنه‌های آثار «بالزاک» و «تولستوی» می‌اندازد و این نخستین بار است که یک کتاب فارسی به من جرئت چنین قیاسی را می‌دهد. علی محمد افغانی در «شوهر آهو خانم» نشان می‌دهد که نویسنده‌ای است تیزین که حرکات زن و مرد و کودک و حق سگ و گربه را به خوبی می‌بیند. از اختلافات آسیابان و نانوا تا دعوای دوهو و کتک‌کاری زن و شوهر، همه را می‌تواند چنان توصیف کند که خواننده صحنه را پیش چشم خود مجسم ببیند. از اسرار زنان و عوالم کودکان خبر دارد. در هر گوشه از زندگی می‌تواند زیبایی را ببیند و آن را به قدرت تمام ستایش کند. آدم‌های او آدم‌هایی واقعی هستند که در هر کجا داستان پیدا شوند و گوشه‌ای از شخصیت آنها بازگو شود، این گوشه با گوشه‌های دیگر که در جاهای دیگر دیده‌ایم چنان جفت می‌شوند که از جموع آنها آدم کامل و صحیح پدید می‌آید. به علاوه او آدم‌ها را به دوسته خوب و بد - چنانکه شیوه نویسنده‌گان رمان‌تیک است - تقسیم نمی‌کند. حتی کسی که مرتکب کاری شبیه به جنایت می‌شود همچنان انسان باقی می‌ماند و نویسنده محبت خود را از دریغ غنی دارد.

آقای دکتر سیروس پرهام در مجله راهنمای کتاب شماره دهم سال چهارم دیماه ۱۳۴۰ بی‌گمان، بزرگ‌ترین رمان زبان فارسی به وجود آمده و (با قید احتیاط) توانانترین داستان‌نویس ایرانی، درست همان لحظه‌ای که انتظارش غنی رفت، پا به میدان نهاده است.

رمان «شوهر آهو خانم» علی محمد افغانی، که نخستین اثر این نویسنده تازه رسیده است، خلاصه دیرین رمان فارسی را پر می‌کند - خلاصه عمیق که با وجود «چشم‌هایش» بزرگ علوی تاکنون پر نشده بود. اگر م.ا. به‌آذین رمان «خانواده امین‌زادگان» را به پایان می‌رساند و یا تقدیر مدرسی سرانجام بروسواس خود چیره می‌شد و رمان «شهر کلاغان» را منتشر می‌کرد، این افتخار نصیب آنان می‌گشت. اما علی محمد افغانی با اولین ضربه خود کوهی در دل این دره ژرف فرو ریخته و این شکاف کهن را یکباره پر کرده است.

«شوهر آهو خانم» آئینه‌تمام‌گای اجتماع ما و به حقیقت دایرۀ المعارف عظیمی است از زندگی دورانی که به شتاب سپری می‌شود. هر اصلی نویسنده در نحوه نگارش داستان و حقی در تعبیرات بکر و بی‌شمار و توصیف‌های گویای او نیست؛ هنر بزرگ وی این است که با آفریدن دهان انسان حقیق و به جنبش درآوردن صدھا حادثه واقعی، از یک دوران خاص اجتماعی پرده بر گرفته و سیر واقعی آن را با همه زیر و بمها و سایه روشن‌هایش، پدیدار کرده است. ماجراهای این کتاب سرگذشت یک یا چند تن و حوادث آن وقایع روزانه یک یا چند شهر نیست، بلکه تمامی روزگار و ماجراهای زمانه همچون شط پنهانواری در آن جاری است و اهمیت این رمان در همین است، در اینکه همچون آئینه چهار بعدی عظیمی خصوصیات برجسته روزگار ما را منعکس ساخته است.

در دهای و رنج‌هایی که زندگی آدم‌های این سرگذشت را گرانبار کرده است غم‌ها و افسرده‌گی‌های انفرادی و خصوصی نیست، مصائب و اندوه چندین نسل از نزد آدمی و سختی‌ها و دلهره‌ها و نامرادی‌های یک دوران است. آدم‌های بی‌شمار این رمان شگرف هیچ یک ساخته و پرداخته ذهن نویسنده نیستند، همگی وجود خارجی دارند و با همه گوشت و خون و پی خود زنده‌اند. این جان‌های پر آشوب چنان با آشنا و مأتو سند که چه بسا آنها را سرسری می‌گیریم، چون هیچ چیز غیرعادی و خصوصیات خارق العاده در آن نیست. آهو خانم را می‌توان در هر خانه‌ای این مرزو بوم دید. شوهرش «سید میران» در هر کوچه و بازاری با ما روبرو می‌شود و همسایه‌هایشان همسایه دیوار به دیوار ما هستند. عظمت کار علی محمد افغانی در همین است که یک سنتوفی جاویدان، یک ندای پرشور بشتری و یک فریاد عالمگیر را از گلوی افراد عادی طینانداز کرده است. از همه مهم‌تر اینکه «شوهر آهو خانم» آکنده است از نمونه‌های واقعی زن ایرانی. برای نخستین بار در ادبیات فارسی بارگرانی را که قرن‌هاست بر دوش زنان نهاده‌اند، همه جور و ستم

مرد به زن در طول نسل‌های گذشته، همه مظلومیت و خواری و سرگشتشگی این طبقه محروم در دکشیده‌غايان گشته و نهفته‌ترین زاویه‌های اين ننگ بشری بر ملا شده است... قدرت پيښش و احاطه او بر روحیات آدمی و رخنه‌ای که در جان‌ها کرده است چنان است که گویی نوشته او از درون همان چیزهایی می‌ترواد که وی توصیف می‌کند. مثل اینکه زندگی ثانوی او در اندرون آدمیان و در کنه حوات است. همچون نسیمی آرام و سبک بر همه چیز و همه کس می‌گذرد و رایحه‌های نهفته و ناشنیده را در خود می‌کشد و در دورافتاده‌ترین زوايا و اعماق هستی می‌پراکند. او را اشراق برخاطرهاست که از حد نویسنده‌گان تردست حرفهای به دور است. حالتی آمیخته از کشف و اهام و «تله پاقی»، احساسی که هم شاعرانه و هم صوفیانه است، حجاب‌ها را از برابر دیدگان وی بر می‌دارد و آنگاه چیزی که به سیلاب بیشتر شبیه است تابه گردش سنجدید و حساب شده قلم، بر صفحات کاغذ جاری می‌شود. راست است که سبک نویسنده‌گی کهنه او، که خواننده را به یاد رمان‌های «بالزاک» و «استاندال» و «دیکنس» و «ثاکری» و «تولستوی» می‌اندازد، نظم و سنتگی خاص و حتی خشکیده‌ای به نثر و انشاء وی داده است، اما این نظم و صلابت نه چندان است که سیلاب اندیشه‌اش را در خودنگاه دارد و غلیان آن را مانع شود. همچنین سوء‌تعییر نشود و گمان نزود که نویسنده در حال جذبه و خلسه افکار خود را برابر روی کاغذ آورده است. ولی بی‌شک همه تسلط و احاطه خود را مدیون مشاهدات عینی خویش است. نیروی او زایدۀ مشاهده و تجربه و تأمل است. اما دانش عینی و واقع‌بینانه‌اش، که به ممارست و فراست فرا آمده چنان قوام گرفته و جا افتاده و چنان پخته شده و تلطیف گشته که گویی یکسره تبیخ و تقطیر شده است. و همه این سیلان و روانی، این انبوی و فراوانی، از اینجاست. و نیز همین است که نویسنده پیام‌های خود را با حوصله و آرامش کم مانندی در لفافه حوات می‌پیچد و هیچگاه نظریات خاص و یا انتقادات خود را صریحاً و مستقیماً بیان نمی‌کند.

آقای دکتر محمد علی اسلامی ندوشن در مجله یغما شماره یازدهم سال چهارم بهمن ماه ۱۳۴۰ می‌نویسد:

پس از خواندن کتاب «شوهر آهو خانم» من چون کسی هستم که خواب شگفت‌آور خوشی دیده است و نمی‌تواند از تعریف آن برای دیگران چشم بپوشد. این اثر درست زمانی فرا رسیده که هیچ‌کس انتظارش را نداشت. در این دوران جنگ و ننگ و در

بجبوحة خودنگایی این همه ذوق‌های علیل و قلم‌های «بنجل» و آلوده جا دارد که دهان انسان در برابر چنین کتابی از تعجب بازماند. نام علی محمد افغانی که رمان «شوهر آهو خانم» را در ۸۶۳ صفحه نوشته و به خرج خود نشر داده تا سه ماه پیش به عنوان نویسنده به گوش هیچ کس نخورده بود و اکنون اگر بخواهیم بزرگ‌ترین داستان پرداز زبان فارسی را نام ببریم بی‌گفت و بگو جزوی کس دیگری نمی‌تواند بود.

زبان فارسی چون گاو‌گوساله گمشده‌ای بود که چندگاهی از شیر دادن باز ایستاده بود و اینک باز چنانکه گویی بچه‌اش را دمی در برابر شر قرار داده‌اند، بادیه‌ای لبریز از شیر سفید کف کرده و گوارا عرضه کرده است... از همان صفحه‌ای او کتاب، لحن تازه کلام و سرشاری و طراوت آن ما را می‌رباید. فکرها و صحنه‌های رنگارانگ پشت سر هم می‌آید بی‌آنکه بیم آن باشد که ذخیره آنها به پایان رسد. به نظر می‌آید که نویسنده سال‌ها پیش از آغاز کردن کتاب، توشه‌ای هنگفت برای سفری دراز اندوخته است و با اطمینان خاطر رویه راه می‌نهد.

اگر «صادق هدایت» را استثنائکنیم، دیگر هیچ کس را نخواهیم یافت که با آن همه استادی و لطف مثال‌ها و کنایه‌های فارسی را به کار برده باشد. «شوهر آهو خانم» خزانه‌ای است از تئیل‌ها و لطیفه‌ها و اشاره‌های مذهبی و اساطیری و تاریخی، آنچه مایه تحسین و اعجاب است، نه احاطه او بر این نکات بلکه طرز گنجاندن و به کار بردن آنهاست.

نیروی بینش نویسنده هراس آور است. نگاهش چون نگاه عقاب، نفوذ می‌کند، تا نهانگاه‌های جسم و روح فرومی‌رود و طمعه خود را بر می‌گیرد. ذهن او بی‌درنگ آنچه را به چشم دیده است با اجزاء پراکنده یادها و تخیل‌ها و ادراک‌ها بیوند می‌دهد، سپس نوبت به کلمات می‌رسد تا محصول ذهن را در قالب خود جای دهد.

خلاصه آنکه «شوهر آهو خانم» بدون گفت و گو در زبان فارسی شاهکاری است. انتشار آن نه تنها از نظر ادبی نوید بخش و شورانگیز و دلگرم‌کننده است، بلکه از لحاظ تاریخی و اجتماعی نیز در حد خود دلیلی است بر آنکه از ایرانی نباید امید برگرفت. به رغم تلخکامی‌ها و فروماندگی‌ها، به رغم سخومی که در هوا پراکنده است، هنوز ایران می‌تواند، درست در لحظه‌ای که انتظار غنی رود، شگفت‌هایی از آستین بیرون آورد. کتاب برگزیده سال - (نقل از روزنامه کیهان شهره ۵۶۰۵ چهارشنبه ۲۳ اسفندماه